

Sygn. akt: I ACa 152/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 czerwca 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Hanna Rojewska
Sędziowie:	SSA Wiesława Kuberska (spr.) SSO del. Joanna Walentkiewicz - Witkowska
Protokolant:	st. sekr. sądowy Julita Postolska

po rozpoznaniu w dniu 12 czerwca 2013 r. w Łodzi

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. K.**

przeciwko (...) **Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.**

o zadośćuczynienie

na skutek apelacji obu stron

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 4 grudnia 2012 r. sygn. akt II C 1017/12

1. **z apelacji strony pozwanej zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddala powództwo w całości i nie obciąża powoda kosztami zastępstwa procesowego strony pozwanej;**
2. **oddala apelację powoda;**
3. **zasądza od powoda M. K. na rzecz pozwanego (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W. kwotę 3.000 (trzy tysiące) złotych tytułem częściowego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.**

Sygn. akt I A Ca 152/13

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 4 grudnia 2012 r. Sąd Okręgowy w Łodzi w sprawie z powództwa M. K. przeciwko (...) SA z siedzibą w W. o zapłatę zadośćuczynienia w kwocie 130.000 zł. uwzględnił powództwo do kwoty 60.000 zł., oddalił je w pozostałym zakresie i zniósł wzajemnie pomiędzy stronami koszty procesu.

(wyrok – k.48)

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o ustalenia faktyczne, które Sąd Apelacyjny w całości podziela i uznaje za własne.

Sąd I instancji uwzględnił wszystkie wnioski dowodowe powoda za wyjątkiem dowodu z opinii biegłego psychologa oceniając, że okoliczności sprawy zostały dostatecznie wyjaśnione poprzez przeprowadzenie dowodu z przesłuchania powoda i nie wymagały wiadomości specjalnych.

W świetle poczynionych ustaleń przyjęto, że powództwo częściowo podlegało uwzględnieniu. Sąd a quo stanął na stanowisku, z powołaniem się na wyrok SN z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09 (OSNC – ZD 2010, nr 3, poz. 91), że w stanie prawnym sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. A zatem przepis ten mógł zostać zastosowany w przedmiotowej sprawie. Zdaniem Sądu I instancji powództwo okazało się jednak zasadne tylko do kwoty 60.000 zł. wynikającej z tego, że powód stracił ojca tuż po śmierci matki w wieku 16 lat, a więc w okresie dojrzewania, kształtowania osobowości, budowania światopoglądu i relacji społecznych. Wpływ na wysokość zasądzonej kwoty miało także i to, że powód otrzymał odszkodowanie z tytułu pogorszenia się sytuacji życiowej po śmierci ojca, które w dacie wypłaty zawierało elementy, podlegające uwzględnieniu przy wymierzaniu zadośćuczynienia.

O kosztach Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 100 zd. 1 k.p.c.

(uzasadnienie wyroku – k. 49 – 51)

Powyższy wyrok zaskarżyły obie strony procesu.

Powód zaskarżył wyrok w zakresie oddalającym powództwo, co do kwoty 60.000 zł. i zarzucił orzeczeniu:

- 1, naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez błędną wykładnię art. 24 § 1 k.c. w zw. z art. 448 k.c. i przyjęcie, że zadośćuczynienie na rzecz powoda w wysokości 60.000 zł. jest w okolicznościach sprawy adekwatne do krzywdy, jaką wywołała u powoda śmierć jego ojca;
- 2, naruszenie przepisu prawa procesowego w postaci art. 227 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu o istotnym znaczeniu dla rozstrzygnięcia sprawy w postaci opinii biegłego psychologa;
- 3, naruszenie przepisu prawa procesowego w postaci art. 235 § 1 k.p.c. polegające na ocenie dowodu z opinii biegłego psychologa, jako bezzasadnego przed jego przeprowadzeniem.

W konkluzji apelujący wniósł o zmianę orzeczenia poprzez zasądzenie od strony pozwanej na rzecz M. K. kwoty 120.000 zł. z ustawowymi odsetkami od dnia 27 kwietnia 2012 r. do dnia zapłaty oraz kosztów procesu za obie instancje według norm prawem przepisanych.

Ponadto skarżąca strona powodowa wniosła o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego psychologa na te same okoliczności, jak w postępowaniu przed Sądem Okręgowym.

(apelacja strony powodowej – k.83 – 85)

Strona pozwana zaskarżyła wyrok w części uwzględniającej powództwo i postawiła orzeczeniu następujące zarzuty:

- 1, naruszenia prawa materialnego w postaci art. 448 k.c. w zw. z art. 24 k.c. przez przyjęcie, że powodowi w ogóle przysługuje roszczenie o zadośćuczynienie z tytułu naruszenia dóbr osobistych – więzi rodzinnej i to w kwocie rażąco wygórowanej;

2, naruszenie prawa materialnego w postaci art. 817 § 1 k.c. poprzez jego niezastosowanie;

3, naruszenie art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych poprzez przyjęcie, że umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje odpowiedzialność odszkodowawczą za naruszenie dóbr osobistych innych niż życie i zdrowie;

4, naruszenie przepisu prawa procesowego w postaci art. 233 § 1 k.p.c. polegające na przekroczeniu granic swobodnej oceny dowodów i przyjęcie zawyżonej kwoty zadośćuczynienia.

Strona pozwana ponadto zgłosiła zarzut przedawnienia roszczenia i w konsekwencji wniosła o zmianę orzeczenia i oddalenie powództwa w całości z zasądzeniem na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje według norm prawem przewidzianych.

(apelacja strony pozwanej – k.70 – 79)

Strony wzajemnie wniosły o oddalenie apelacji strony przeciwnej z zasądzeniem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

(odpowiedź powoda na apelację – k.90 – 91 i protokół rozprawy apelacyjnej – k. 97)

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Apelacja strony pozwanej jest trafna, choć Sąd a quem nie podziela poglądu skarżącego o braku możliwości przyjęcia, że w stanie prawnym sprzed dnia 3 sierpnia 2008 r. spowodowanie śmierci osoby bliskiej mogło stanowić naruszenie dóbr osobistych najbliższych członków rodziny zmarłego i uzasadniać przyznanie im zadośćuczynienia na podstawie art. 448 k.c. Argumenty apelacji strony pozwanej w ocenie Sądu II instancji nie podważają skutecznie zapatrywania obszernie wyłożonego w uzasadnieniu wyroku SN z dnia 14 stycznia 2010 r., IV CSK 307/09, które tutejszy Sąd Apelacyjny podziela. Tym samym nie zachodzi w przedmiotowej sprawie naruszenie art. 34 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2003 r. o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych poprzez przyjęcie, że umowa obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej obejmuje odpowiedzialność odszkodowawczą za naruszenie dóbr osobistych innych niż życie i zdrowie. Nie zmienia to faktu, że apelacja (...) okazała się skuteczna.

Przede wszystkim trzeba wskazać, że konstrukcja przyjęta przez SN odwołuje się do art. 448 k.c., który – jak przyjmuje się w piśmiennictwie (por. np. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, W sprawie wykładni art. 448 KC, PS 1997, nr 1, s. 3 i n.; M. Safjan (w:) Kodeks..., s. 1464; A. Szpunar, Zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową, Bydgoszcz 1999, s. 212; J. Pietrzykowski, Nowelizacja kodeksu cywilnego z 23 sierpnia 1996 r., PS 1997, nr 3, s. 3) wskazuje na istnienie aż czterech stanowisk, co do postaci naruszenia dobra osobistego:

- naruszenie chronionego dobra osobistego,
- naruszenie dobra osobistego musi być bezprawne i rodzić równocześnie odpowiedzialność na podstawie art. 23 i art. 24 k.c.,
- naruszenie dobra osobistego musi być kwalifikowane, jako czyn niedozwolony,
- naruszenie dobra osobistego musi być kwalifikowane, jako czyn niedozwolony, lecz dodatkowo musi być zawinione.

A zatem przesłanką przyznania świadczeń przewidzianych w art. 448 k.c. (obu roszczeń objętych jego treścią) jest wina sprawcy naruszenia dobra osobistego – zarówno umyślna, jak i nieumyślna, w tym nawet culpa levissima, czyli podstawą tej odpowiedzialności jest nie tylko bezprawne, ale także zawinione działanie sprawcy naruszenia dobra osobistego. Za takim stanowiskiem przemawia przede wszystkim usytuowanie art. 448 k.c. w obrębie tytułu VI

„Czyny niedozwolone”, dla których podstawową zasadą odpowiedzialności jest wina. Gdyby uwzględnienie żądania pieniężnego zależało wyłącznie od bezprawności naruszenia dobra osobistego, instytucja ta umieszczona zostałaby w części ogólnej kodeksu cywilnego, w obrębie art. 24 k.c. Nadto ograniczenie możliwości przyznania świadczeń, o których mowa w omawianym przepisie, do wypadków zawinionego naruszenia dóbr osobistych pozwala na uzasadnienie celowości utrzymania art. 445 k.c. Stanowisko takie przeważa również w judykaturze (tak wyrok SN z dnia 12 grudnia 2002 r., V CKN 1581/2000, OSNC 2004, nr 4, poz. 53; wyrok SN z dnia 1 kwietnia 2004 r., II CK 115/2003, niepubl.; wyrok SN z dnia 16 września 2004 r., IV CK 707/2003, niepubl.; wyrok SN z dnia 15 czerwca 2005 r., IV CK 805/2004, niepubl.; wyrok SN z dnia 28 września 2005 r., I CK 256/2005, niepubl.; wyrok SN z dnia 19 stycznia 2007 r., III CSK 358/2006, niepubl.; wyrok SN z dnia 24 stycznia 2008 r., I CSK 319/2007, niepubl.).

W przedmiotowej sprawie ciężar udowodnienia winy spoczywał zgodnie z art. 6 k.c. na powodzie, który temu ciężarowi nie sprostał. Poza sporem jest, że postępowanie karne przeprowadzone w sprawie śmierci ojca powoda zakończyło się umorzeniem postępowania na skutek samobójczej śmierci kierowcy koparki. Brak jest, zatem wiążącego sąd cywilny orzeczenia, co do tego, czy kierowca koparki w ogóle ponosił odpowiedzialność za śmierć S. K. i czy odpowiedzialność ta była zawiniona w rozumieniu art. 448 k.c. W tym zakresie strona powodowa nie zaoferowała żadnego dowodu. W konsekwencji brak przesłanki odpowiedzialności strony pozwanej musiał prowadzić do oddalenia powództwa.

Niezależnie od tego w ocenie Sądu a quem, strona pozwana zasadnie podniosła zarzut przedawnienia roszczenia powoda. Wypadek miał miejsce w dniu 16 maja 2001 r, to jest w dacie obowiązywania art. 442 k.c., stanowiącego, jako regułę 3 letni termin przedawnienia roszczenia z tytułu szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym, chyba, że szkoda wynika ze zbrodni lub występku. W takim wypadku termin ten wynosił 20 lat. W sprawie strona powodowa nawet nie powoływała się na okoliczności faktyczne wskazujące na możliwość uznania krzywdy powoda za pochodzącą ze zbrodni lub występku. Roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia zostało zgłoszone dopiero w dniu 23 kwietnia 2012 r, to jest po upływie prawie 11 lat. Skuteczność zarzutu przedawnienia także skutkowałą oddaleniem powództwa.

Wymaga podkreślenia, że w ustalonym stanie faktycznym koniecznym było także rozważanie tego, że powód uzyskując wypłatę kwoty 26.300,60 zł. – w bliżej nieustalonym czasie – ale doświadczenie zawodowe nakazuje przyjąć, że nie był to moment odległy od daty wypadku – został zaspokojony – przynajmniej częściowo w swojej krzywdzie, spowodowanej śmiercią ojca. Co prawda nie ma to ostatecznie znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie, ale apelacja strony pozwanej zasadnie taki zarzut również stawiała.

Zarówno literatura, jak i judykatura wykladały do dnia 3 sierpnia 2008 r. pojęcie „odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej” z przepisu art. 446 § 3 k.c., nie tylko w materialnym aspekcie zmienionej sytuacji bliskiego członka rodziny zmarłego, ale w szerszym kontekście, uwzględniającym przesłanki pozaekonomiczne określające tę sytuację. Do tych ostatnich niewątpliwie zaliczyć należy utratę oczekiwania przez osobę poszkodowaną na pomoc i wsparcie członka rodziny, których mogła ona zasadnie spodziewać się w chwilach wymagających takich zachowań. Dlatego też wszystkie te okoliczności muszą być brane pod uwagę przy określaniu należnego uprawnionemu "stosownego odszkodowania". Prawidłowa wykładnia pojęcia "stosowne odszkodowanie" powinna uwzględniać nie tylko okoliczności konkretnej sprawy, ale także realną wartość ekonomiczną. Musi ono wyrażać się sumą wymierną, stanowiącą adekwatne przysporzenie dla uprawnionego, a zarazem uwzględniającą ocenę większości rozsądnie myślących ludzi (wyrok SN z 16 kwietnia 2008 r., CSK 544/07, LEX nr 424335). Sąd I instancji tylko lakonicznie dostrzegł to zagadnienie, ale nie poczynił ustaleń na temat siły nabywczej wypłaconej powodowi kwoty i nie uwzględnił jej przy wymierzaniu zadośćuczynienia, co w innej sytuacji procesowej wymagałoby korekty i obniżenia należnego zadośćuczynienia.

Na koniec należy dla porządku ocenić, że trafny jest ponadto zarzut błędnego ustalenia terminu biegu odsetek od zasądzonej kwoty, gdyż wbrew art. 817 § 1 k.c. termin ten nie może biec od daty zgłoszenia ubezpieczycielowi roszczenia o zapłatę zadośćuczynienia.

Z tych wszystkich przyczyn Sąd II instancji na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. zmienił zaskarżony wyrok z apelacji pozwanego (...) i oddalił powództwo. Jednocześnie te same względy zadecydowały o konieczności oddalenia w całości apelacji powoda na podstawie art. 385 k.p.c.

O kosztach postępowania Sąd II instancji zadecydował zgodnie z art. 102 k.p.c., mając na uwadze charakter roszczenia i okoliczności jego powstania, oraz sytuację życiową powoda. Jednak w postępowaniu odwoławczym przepis ten został zastosowany jedynie częściowo, gdyż powód – reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika powinien być się liczyć z koniecznością poniesienia kosztów przy forsowaniu tak dalece wygórowanego żądania, nawet gdyby powództwo było usprawiedliwione, co do zasady.